

tott. Zichy a rációk veszteségét éppen úgy nem említi, mint Toldo vagy Wagnerek. Nekik elesett két muskétásuk, három városi polgáruk és tizenketten megsebesültek. Zichy csak a három elesett városi polgárról ír és a kurucok által – bizonyosan nem szándékosan – összevagdalt egyesztendő gyermekekről.

Zichy úgy értékeli az egész hadivállalkozást, mint ami csupán zsákmányszerzésért, prédanyerésért történt. Bottyánnak célja viszont a rációk megtámadásával elsősorban az ellenség erejének gyengítése volt. Ugyanakkor a hatalmas erődrendszerű Győr várának elfoglalásához nem szánhatta előkészületnek, mint Markó Árpád véli, mert Bottyánnak ehhez nem volt hadi felkészültsége. Így végződött a véres győri „vásár.”

Jakus Lajos

Görgey és Kossuth Egerben

Az 1849. év első hónapjaiban hazánk területének nagy része, s az akkor még nem egyesített Buda és Pest is osztrák megszállás alatt volt. Az Országos Honvédelmi Bizottmány és az országgyűlés január eleje óta Debrecenben működött.

Március utolsó hetében honvédségünk befejezte előkészületeit a nagy ellentámadásra. Az I., a II., a III. és a VII. hadtest a Tisza vonalától indulva Heves megye földjén várta a további parancsot. Erdélyből jó hírek érkeztek: Bem tábornok a „két magyar haza” közül ezt a keletebbit teljesen megtisztította az ellenségtől, 20-án Brassót is visszafoglalta. Elérkezett az ideje, hogy az Alföldön gyülekező fősergünk a szorosabb értelemben vett Magyarországról hasonlóképpen kiszorítsa az ellenséget.

Az osztrák főserg Nagykőrös és a pest–szolnoki vasútvonal között volt összpontosítva. Hadseregünknek a tavaszi hadjárat során őrájuk kellett csapást csapás után mérnie, hogy felszabaduljon Pest és Buda, felszabaduljon az egész ország. Csakhogy ennek a magyarországi seregnek tulajdonképp nem volt fővezére, miután a nemrég kinevezett *Vetter Antal* súlyosan megbetegedett.

Ezekben a napokban került Eger város az országos események középpontjába. Március 30-án az itteni érseki palotában ült össze *Kossuth* elnökletével az a haditanács, amely elfogadta a magyar főserg további hadműveleteinek tervét, 31-én pedig itt nevezték ki *Görgey*t ideiglenes fővezérré. Két évvel később *Görgey Artur* – aki a szabadságharc idején csak hamincegy éves – így emlékezik ezekre az eseményekre:

„Azt hiszem, nem tévedek, állítván, hogy 1849. évi március 30-án este ért utol Gyöngyösön *Kossuth* parancsa, hogy haladék nélkül jelenjek meg nála Egerben. Még azon éjjel érkeztem Egerbe. Másnap reggel *Kossuth* megbízott, vegyem át arra az időre, míg *Vetter* felgyógyul, a hadsereg vezetését. Este visszatértem Gyöngyösre. Időközben kémeink azt jelentették, hogy az ellenség Gödöllőnél vonja össze főerejét...”¹

E szűkszavú emlékeztést érdekesen egészíti ki a részletek rajzával *Leiningen-Westerburg Károly* – fél évvel később az aradi vértanúk egyike –, aki *Damjanich* tábornokkal érkezett Egerbe március 30-án. Leírja naplójában, hogy aznap estefelé megjött ide *Aulich* és *Klapka* is, aztán *Kossuth*, „kit a nép köteles lelkesedéssel fogadott, s ki kegyesen köszönt a kiabálóknak”. (*Leiningen* mint katona *Kossuth*ról, a polgári hatalom fejeiről, általában eléggé hűvösen nyilatkozik.) Negyedórával később – folytatja *Leiningen* – egy törzstiszt néhány segédtsízt kíséretében lovagolt végig az egri utcán az érseki palota felé. Senki sem vette észre, ahogy komolyan, szótlánul belovagolt. *Leiningen* épp a kapuban állt, és magában bosszankodni kezdett, hogy ezt a férfiút nem fogadják éppoly viharosan, mint

¹ *Görgey*: Életem és működésem Magyarországon az 1848. és 1849. években. I. kötet, 271–272. old.

Kossuthot, mivel senki sem ismeri meg, de akkor egy egyszerű polgár kilépett a még mindig az utcán csoportosulók közül, és tisztelettel üdvözölte a lovon érkezőt: – Az Isten áldja meg, tábornok úr, és tartsa meg hazánknak, mely önben látja megmentőjét!

Görgey – mert ő volt a lovas, komolyan, de szívesen köszönt, és gyorsan távozott, hogy meneküljön az utcai ünneplés elől. Neve azonban már szájról szájra szállt, és a tömeg eléje tódult. De az embereknek iránta való tisztelete nem zajos kiabálásban nyilvánult meg. Csaknem hallgatagon kísérték az érseki palota kapujához, miközben azt lehetett hallani: – Isten tartsa meg!

„Inkább imádság volt, mint tetszésnyilvánítás – jegyzi meg erről Leiningen –. Csak midőn a lépcsőn már eltűnt, tört ki a lelkesedés, és Kossuth fönn a palotában sejtette, hogy legnagyobb versenytársa jön. Aztán haditanácsot tartottak, Görgey lett a fővezér, de csak ideiglenesen, mert Vetter még beteg volt. Hadtestét Gáspár ezredes vette át, Klapka tábornok lett. – A vacsoránál Kossuth szótalan és lehangolt volt, nem szívesen tette meg ezt a lépést, de nem volt más választása. – Az elnök úr oly kegyes volt, hogy kitűnő borokkal vendéglelt meg minket, amelyeket a mieink még télen zsákmányoltak Schlick altábornagytól . . .”²

Kossuth akkor még nem volt kormányzó, csak a honvédelmi bizottmány elnöke. Mindenki, aki ismerte őt, egyszerűen az *elnök* szóval emlegette.

Kossuth egri tartózkodásának eseményeiről legrészletesebben *Vukovics Sebő* ír, aki kormánybiztosként vett részt az elnök kíséretében. (Egy hónappal később igazságügyi miniszterré nevezték ki. A szabadságharc után bujdosnia kellett, s akkor írta meg visszaemlékezéseit.) Tőle tudjuk, hogy Tiszafüredről Mezőkövesden át érkezett Kossuth kíséretével Egerbe. „Sehol Kossuthot oly az arcokon kisugárzó őszinte örömmel nem üdvözlék – írja Vukovics –, mint e városban. Az érseki palota előtt, hol mindnyájan szállva valánk, estve roppant számú hölgyek által tartott fáklyák mellett zene rendezték az elnök tiszteletére. Bizonyos Nánásiné tartott köszöntő beszédet a szép fáklyatartók nevében. Kossuth válasza egy volt a legsikerültebb alkalmi beszédei közül, miket tőle hallottam.” Azzal kezdte Kossuth a beszédét, hogy e szó: *honleány* – az emberiség két legnemesebb fogalmát fejezi ki, egyszerre utal a hazára és a hazájukat szerető hölgyekre. Kossuth szavai után a közönség fellelkesülve oszlott el.

Görgey új fővezérsége Bem erdélyi serege kivételével az egész magyar hadseregére kiterjedt. Kinevezését az emberek többsége – katonai és polgári részről egyaránt – örömmel fogadta. Tőle várták, hogy – ami elődeinek: Dembinskinek és Vetternek nem sikerült – az osztrák főszereg elleni nagy támadást sikeresen megvalósítsa.

Említi Vukovics, hogy egy külpolitikai döntést is hozott Kossuth Egerben. Itt készítették el a megbízólevelet *Beöthy Ödön* számára, akit Oláhországba küldtek konzulnak. Kossuth azt hitte, hogy ott elismerik majd a debreceni kormányt, és elfogadják az általa küldött konzult.

Az egriek lelkes fogadása Kossuthra igen megnyerőleg hatott. Több ízben kijelentette, hogy szívesen maradna hosszabb ideig is ebben a városban, a következő évben pedig használni szeretné az egri fürdőt. Arról is beszélt – bár ez talán csak udvariassági gesztus volt az ő részéről –, hogy Eger az országgyűlésnek is alkalmas helye lenne. Görgey megjegyezte, hogy ha Egertől Belpátfalváig kőutat csinálnának, szerinte Egert minden ellenséges megtámadás ellen biztosítani lehetne. Az elnök nagyon pártolta ezt a javaslatot, s azt mondta: ha egymillióba kerül a kérdéses út, akkor is meg kell csináltatni. Erről azonnal megállapodás született, és Vukovics kormánybiztos mindjárt utasította a hevesi és borsodi alispánt, valamint az illetékes mérnököket az építési terv és a költségvetés elkészítésére.

² Az aradi vértanúk. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979. I. kötet, 130. old.

Vukovicsnak akkoriban az volt a feladata, hogy a sereg előhaladása szerint végezze az organisatiót, vagyis a szervező munkát. Amelyik vármegyét elhagyták, abban a további felügyelést átadta az ott talált vagy oda kinevezett kormánybiztosnak. Hevesben a kormánybiztos *Repeczki*, a segédbiztos *Radics Miklós* volt. Az utóbbi Vukovics szerint „egyike a legtisztább fejű s legolvasottabb egyéneknek a hazában”. Nagy kár, hogy Radics nem sok idő múlva az Egerben kiütött kolera áldozata lett.

„Egerből Gyöngyösre mentem — folytatja az emlékezést Vukovics Sebő —, hol Kiss Ernő tábornokkal, a hatvani ütközetről visszajövövel találkozám. A hatvani ütközettel kezdődék azon sora a győzelmeknek, melyek april havát 1849-ben örökké dicső emlékezetűvé tevék a magyar történetben. (. . .) Vajha nem teltünk volna el akkoron olyannyira a dicsőség s győzhetlenség mámorával, — e nagyszerű csatáknak borostyánaival a hazának boldog jövődöt szerezheténk vala. De akkor a szerencse múlandós ágára senki sem gondolkodott . . .”³

A nevezetes egri haditanács után két héttel a debreceni országgyűlés — Kossuth Lajos javaslatára — kinyilvánította Magyarország függetlenségét, és kimondta a Habsburg-ház megfosztását magyarországi uralkodói jogaitól.

Dr. Pásztor Emil

Az útépités néhány hazai ipartörténeti emléke

Az útépités ipartörténeti emlékei a nyíregyházi Sóstó-fürdőn található egy szabadtéri múzeumban. Itt láthatók az útépités régi eszközei: a kordély, a lajtkocsi, a 10 tonnás úthenger, a Marabu adalékanyag-szállító, az előmelegítő üst, az aszfaltkeverőgép, továbbá különféle útborkolatfajták és útmintaszakaszok tekinthetők meg, úgymint: a makadám-, a fakockás-, a nagy kockaköves-, a kis kockaköves-, az aszfalt- és a felülkezelt aszfaltborkolat. A múzeum létrehozásában, a tárgyak megóvásában nagy szerepet vállalt a Kelet-Magyarországi Közmű- és Mélyépitő Vállalat.

A látogató a technika fejlődésére kell hogy gondoljon. Az elmúlt évszázadok alatt a bővülő kereskedelmi kapcsolatok igényelték a mind nagyobb sebességű közlekedési eszközöket és a mind nagyobb teherbírású utakat. A X. században kialakult a vonóállatok felszerszámozásának korszerűbb formája, az állat lapockáján fekvő hám és megjelenik a patkó is. A középkorban eleinte ökrökkel vont, nyitott szekereket használták, a XV. századtól kezdtek a személyszállításra használt szekereket befedni. Majd megjelent a hazánkban, Kocs községben szerkesztett kocsi, amely utasok szállítására alkalmas járműként egész Európában elterjedt. A kocsi, az alacsony első kerekek alkalmazásával, a XVII. század közepén fejlődött tovább, a kocsiszekrény alá forduló kerekekkel lehetővé téve a jobb kormányozhatóságot.

Az osztrák politikai és gazdasági függésben élő Magyarországon még a XIX. század közepén is nagyon gyér volt a forgalom a köz- és magánutakon. A gyorsposta, a postai társzékérrel és a postaszékérrel történő szállításon kívül, csak két útvonalon közlekedett: Budáról Bécsbe mintegy 30 óra alatt és Pozsonyból Bécsbe 6 óra alatt jutott el. A társzékér útja, Budáról Bécsbe, 57 órát vett igénybe. Hazánkban 1848-ban csak 2300 km volt a kiépített közúthálózat hossza és 26 vármegyében egyáltalán nem volt közút. 1846. július 15-én adták át ünnepélyesen az első magyar, gőzüzemű közforgalmú vasutat Pest és

³ *Vukovics Sebő* emlékiratai Magyarországon való bujdosása és száműzetésének idejéből. Budapest, 1894. 453–455. old.